

Sygn. akt **III AUa 1419/22**

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 lutego 2024 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Marta Sawińska

Protokolant: Danuta Stachowiak

po rozpoznaniu w dniu 7 lutego 2024 r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy **I. S.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P.**

o prawo do deputatu węglowego

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P.

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 12 lipca 2022 r. sygn. akt VIII U 2820/21

z m i e n i a zaskarżony wyrok i oddala odwołanie.

	Marta Sawińska	
--	----------------	--

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 8 września 2021 r. znak (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P., na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2021 r., poz.291 ze zm.), po rozpatrzeniu wniosku z dnia 2 sierpnia 2021 r., przyznał I. S. emeryturę od 1 sierpnia 2021 r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek i ustalił jej wysokość zgodnie z zasadami określonymi w art.26 ustawy emerytalnej. Wysokość emerytury kapitałowej wyniosła 424,53 zł miesięcznie. Termin płatności świadczenia ustalono na 1 dzień każdego miesiąca. Od 1 października 2021 r. obliczona emerytura z FUS i okresowa emerytura kapitałowa (424,53 zł) wynosi 3 871,82 zł brutto miesięcznie. Do emerytury nie przyznano wnioskodawczyni deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego.

I. S. w przewidzianym prawem trybie i terminie zaskarżyła przedmiotową decyzję, doręczoną w dniu 8 października 2021 r. w części, wnosząc o wypłatę deputatu węglowego.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniosł o jego oddalenie, wskazując, że zgodnie z art. 74 ust.1 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego (...) (Dz. U. z 2021 r., poz. 146 ze zm.) prawo do deputatu węglowego w ilości 1800 kg węgla kamiennego rocznie w formie ekwiwalentu pieniężnego przysługuje byłemu pracownikowi kolejowemu pobierającemu emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy, przyznaną na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin lub

przepisów ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 1983 r. Nr 144 ze zm.) albo przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 2020 r., poz. 53), a także członkom rodziny tego pracownika pobierającym po nim rentę rodzinną przyznaną na podstawie wymienionych przepisów. Prawo do deputatu węglowego nie przysługuje jednak emerytowi lub renciście, jeżeli nie przysługiwało mu w okresie zatrudnienia, z tytułu którego powstało prawo do emerytury lub renty. W odniesieniu do odwołującej nie występują przesłanki warunkujące możliwość uzyskania uprawnień do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego wypłacanego wraz z emeryturą, ponieważ ostatni deputat węglowy wypłacono odwołującej w czerwcu 2016 r., tj. przed nabyciem przez nią prawa do świadczenia przedemerytalnego. Równocześnie w okresie od 1 czerwca 2017 r. do 27 sierpnia 2021 r. odwołująca była zatrudniona w spółce (...) i w tym okresie nie przysługiwało jej prawo do deputatu węglowego.

Wyrokiem z dnia 12 lipca 2022 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał odwołującej prawo do deputatu węglowego poczynając od 1 sierpnia 2021 r.

U podstaw powołanego rozstrzygnięcia legły następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

I. S. (zd. L.) urodziła się w dniu (...)

W świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wystawionym przez (...) sp. z o.o. (...) Zakład w P. w dniu 7 lipca 2020 r. potwierdzono, że odwołująca w okresie od 15 marca 1982 r. do 8 grudnia 2009 r. była zatrudniona na podstawie umowy o pracę, w pełnym wymiarze czasu pracy, w spółce (...) Sp. z o.o. (...) Zakładzie (...) w P., na stanowiskach: kasjer biletowo – bagażowy, referent regulacyjno – likwidacyjny, referent, starszy referent (w wymiarze ½ etatu), starszy referent, referendarz, starszy referendarz, starszy referent regulacyjno – likwidacyjny, naczelnik wydziału, specjalista, kontroler. Od 27 czerwca 1989 r. do 30 czerwca 1989 r. odwołująca przebywała na urlopie bezpłatnym. Począwszy od 9 grudnia 2009 r. I. S. kontynuowała zatrudnienie w spółce (...) sp. z o.o. (...) Zakładzie (...) w P., po reorganizacji (...) sp. z o.o. Oddział (...) w P., na stanowisku kontrolera.

Do dnia rozwiązania umowy o pracę, tj. do 31 maja 2016 r. odwołująca pobierała deputat węglowy w formie ekwiwalentu pieniężnego. Ostatni deputat węglowy wypłacony został w dniu 10 czerwca 2016 r. za okres 31 dni maja 2016 r.

Stosunek pracy odwołującej w spółce (...) sp. z o.o. Oddział (...) w P. uległ rozwiązaniu z dniem 31 maja 2016 r., na podstawie art. 30 §1 pkt 1 kp oraz art.10 ust.1 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (Dz. U. z 2015 r., poz.192).

Okresy zatrudnienia od 15 marca 1982 r. do 26 czerwca 1989 r. i od 1 lipca 1989 r. do 31 grudnia 2008 r. uznane zostały za zatrudnienie na kolei, traktowane jako wykonywanie pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Od 6 czerwca 2016 r. do 5 czerwca 2017 r. I. S. była zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy w P. jako osoba bezrobotna z prawem do zasiłku.

Decyzją z dnia 9 grudnia 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P., na podstawie art.2 ust.1 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych (Dz. U. z 2013 r., poz.170), po rozpoznaniu wniosku z dnia 5 grudnia 2016 r. przyznał odwołującej świadczenie przedemerytalne od 6 grudnia 2016 r., tj. od następnego dnia po złożeniu wniosku.

W okresie od 1 czerwca 2017 r. do 27 sierpnia 2021 r. odwołująca świadczyła pracę w spółce (...) Spółka z o.o. w P., w pełnym wymiarze czasu pracy, jako specjalista, a następnie jako starszy specjalista. W czasie zatrudnienia pracodawca nie wypłacał odwołującej ekwiwalentu pieniężnego w formie deputatu węglowego. Stosunek pracy ustał w wyniku rozwiązania umowy o pracę za porozumieniem stron w związku z przejściem na emeryturę (art.30§1 pkt 1 kp w zw. z art.92¹§1 kp).

dowód: świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze z dnia 7 lipca 2020 r. Nr PRPf- (...) k.4 w aktach ZUS, świadectwo pracy z dnia 31 maja 2016 r. k.18-18v akt, zaświadczenie z dnia 5 grudnia 2016 r. znak PUP X/2- (...) k.6 w aktach ZUS, decyzja z dnia 9 grudnia 2016 r. znak (...) k.17 w aktach ZUS, pismo z dnia 24 stycznia 2022 r. znak (...)183.5.2022 w aktach ZUS, świadectwo pracy z dnia 27 sierpnia 2021 r. znak (...)23.2021 w aktach ZUS, pismo z dnia 7 lipca 2020 r. nr PRPf- (...) k.5 w aktach ZUS

W dniu 2 sierpnia 2021 r. I. S. złożyła wniosek o przyznanie prawa do emerytury wraz z rekompensatą przysługującą jej za okresy pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze oraz o wypłacenie ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy. Do wniosku dołączyła świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze z dnia 7 lipca 2020 r. Nr PRPf- (...) oraz pismo z dnia 7 lipca 2020 r., w którym płatnik składek (...) sp. z o.o. (...) Zakład w P. potwierdził, że odwołująca pobierała deputat węglowy do dnia rozwiązania umowy o pracę, tj. do 31 maja 2016 r., przy czym ostatni deputat węglowy wypłacono w dniu 10 czerwca 2016 r. za okres 31 dni maja.

W dniu 27 sierpnia 2021 r. odwołująca wystąpiła do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w P. z wnioskiem o podjęcie wypłaty emerytury z uwagi na ustanie stosunku pracy w spółce (...) Spółka z o.o. w P..

Decyzją z dnia 27 sierpnia 2021 r. o znaku (...)2005 organ rentowy, po ponownym przeliczeniu kapitału początkowego z dodatkowym uwzględnieniem rekompensaty ustalił, że na dzień 1 stycznia 1999 r. wysokość kapitału początkowego wynosi 123441,04 zł. Do obliczenia podstawy wymiaru kapitału początkowego oraz obliczenia wskaźnika wysokości tej podstawy przyjęto przeciętną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z 10 najkorzystniejszych lat kalendarzowych, tj. od 1 stycznia 1989 r. do 31 grudnia 1998 r. Podstawę wymiaru kapitału ustalono w wyniku pomnożenia wskaźnika wysokości podstawy wymiaru wynoszącego 89,10% przez kwotę 1220,89 zł, tj. kwotę bazową ($89,10\% \times 1220,89 \text{ zł} = 1087,81 \text{ zł}$). Do ustalenia wartości kapitału początkowego organ rentowy nie uwzględnił odwołującej okresu urlopu bezpłatnego od 27 czerwca 1989 r. do 30 czerwca 1989 r. Okres zatrudnienia w spółce (...) Sp. z o.o. od 15 marca 1982 r. został uwzględniony jako okres zatrudnienia na kolei i był podstawą do przyznania rekompensaty do kapitału początkowego z tytułu pracy w szczególnych warunkach. Rekompensata przysługująca odwołującej za okresy pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, na podstawie art.21 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2015 r., poz.965) wyniosła 27468,24 zł. Organ rentowy uwzględnił odwołującej 18 lat, 6 miesięcy i 21 dni okresów składkowych, tj. 222 miesiące oraz 7 miesięcy i 22 dni, tj. 7 miesięcy okresów nieskładkowych.

W dniu 8 września 2021 r. organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję na mocy, której przyznał I. S. prawo do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych od 1 sierpnia 2021 r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek. Podstawę obliczenia emerytury stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne oraz kapitału początkowego z uwzględnieniem waloryzacji składek i kapitału początkowego zewidencjonowanych na koncie do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury. Emerytura stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia emerytury przez średnie dalsze trwanie życia, dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę.

- kwota składek zewidencjonowanych na koncie z uwzględnieniem waloryzacji – 237356,04 zł

- kwota zwaloryzowanego kapitału początkowego – 616537,98 zł,

- średnie dalsze trwanie życia 247,70 miesięcy,

Wyliczona kwota emerytury wynosi 3447,29 zł.

Wysokość emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych została obliczona zgodnie z zasadami określonymi w art.26 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2021 r., poz.291 ze zm.).

Do emerytury nie przyznano odwołującej deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego w oparciu o art. 74 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego (...).

I. S. zaskarżyła przedmiotową decyzję w części, domagając się wypłaty ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy.

Decyzją z dnia 8 września 2021 r. znak (...) organ rentowy ustalił odwołującej okresową emeryturę kapitałową od 1 sierpnia 2021 r., tj. od nabycia prawa do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w kwocie 424,53 zł. Świadczenie jest wypłacane łącznie z emeryturą przysługującą z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Prawo do okresowej emerytury kapitałowej wygaśnie z dniem 8 lipca 2026 r., tj. z dniem poprzedzającym wiek, o którym mowa w art.7 ust.2 ustawy o emeryturach kapitałowych.

W piśmie z dnia 8 listopada 2021 r. organ rentowy poinformował I. S., że warunek wypłaty deputatu węglowego uważa się za spełniony wówczas, gdy były pracownik kolejowy bezpośrednio przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę pobierał na przykład świadczenie przedemerytalne, o ile przed nabyciem prawa do tego świadczenia pozostawał w zatrudnieniu na kolei, w okresie, w którym miał ustalone prawo do świadczenia nie wykonywał innej pracy lub działalności. Na podstawie przedłożonych dokumentów pozwany ustalił, że odwołująca nie spełnia warunków do wypłaty deputatu węglowego, ponieważ ostatni deputat węglowy wypłacono jej w czerwcu 2016 r. przed nabyciem prawa do świadczenia przedemerytalnego. Po drugie w ostatnim okresie zatrudnienia w spółce (...) Spółka z o.o. w P. odwołująca nie otrzymywała deputatu węglowego.

dowód: wniosek z 2 sierpnia 2021 r. k.1-3v w aktach ZUS, pismo z dnia 7 lipca 2020 r. nr PRPf- (...) k.5 w aktach ZUS, decyzja z dnia 27 sierpnia 2021 r. o znaku (...) -2005 wraz z obliczeniem wskaźnika wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego i obliczeniem kwoty rekompensaty k.25-28 w aktach ZUS, decyzja z dnia 8 września 8 września 2021 r. o znaku (...) k.8 w aktach ZUS, decyzja z dnia 8 września 2021 r. o znaku (...) k.11 w aktach ZUS, pismo pozwanego z dnia 8 grudnia 2021 r. znak (...) k.14 w aktach ZUS

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach sprawy, w szczególności na kartach 18, 18v, 19 oraz w aktach ZUS I Oddział w P..

Sąd uznał za w pełni wiarygodne i przydatne dla potrzeb niniejszego postępowania zgromadzone dokumenty, albowiem zostały one sporządzone przez osoby do tego uprawnione w ramach przysługujących im kompetencji i w przewidzianej prawem formie. Nadto ich treść i forma nie były kwestionowane przez strony, a zatem i Sąd nie znalazł podstaw, by czynić to z urzędu.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd I instancji uznał odwołanie za zasadne.

W pierwszej kolejności wskazano, że zgodnie z art. 148¹ kpc rozszerzającym możliwość merytorycznego rozpoznawania i rozstrzygania spraw przez sąd na posiedzeniu niejawnym, sąd może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany uznał powództwo lub gdy po złożeniu przez strony pism procesowych i dokumentów, w tym również po wniesieniu zarzutów lub sprzeciwu od nakazu zapłaty albo sprzeciwu od wyroku zaocznego, sąd uzna - mając na względzie całokształt przytoczonych twierdzeń i zgłoszonych wniosków dowodowych - że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. W takim przypadku sąd wydaje postanowienia dowodowe na posiedzeniu niejawnym. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest niedopuszczalne, jeżeli strona w pierwszym piśmie procesowym złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy, chyba że pozwany uznał powództwo.

W niniejszej sprawie Sąd, mając na uwadze złożone przez strony pisma procesowe oraz całokształt przytoczonych twierdzeń, uznał, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne wobec braku wniosków dowodowych wymagających przeprowadzenia rozprawy, a także ze względu na to, że żadna ze stron w pierwszym piśmie procesowym nie złożyła wniosku o przeprowadzenie rozprawy. Skoro zatem niniejsza sprawa po przeprowadzeniu

postępowania dowodowego była dostatecznie wyjaśniona, Sąd wydał w niniejszej sprawie wyrok na posiedzeniu niejawnym.

Co do zasady Sąd Okręgowy naprowadzał, że zasady i sposób realizacji uprawnienia do deputatu węglowego określa art. 74 ust. 1 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego (...) (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz.146), byłemu pracownikowi kolejowemu pobierającemu emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy, przyznaną na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin lub przepisów ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych albo przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a także członkom rodziny tego pracownika pobierającym po nim rentę rodzinną przyznaną na podstawie wymienionych przepisów, przysługuje prawo do deputatu węglowego w ilości 1 800 kg węgla kamiennego rocznie, w formie ekwiwalentu pieniężnego.

Zgodnie z art. 74 ust. 3 ustawy świadczenie określone w ust. 1 przysługuje również emerytowi lub renciście, który pobiera emeryturę lub rentę z tytułu zatrudnienia w okresach równorzędnych z okresami zatrudnienia na kolei, oraz osobie, której przyznano kolejową emeryturę lub rentę w drodze wyjątku.

Stosownie do art. 74 ust. 4 ustawy, prawo do deputatu węglowego nie przysługuje jednak emerytowi lub renciście, jeżeli nie przysługiwało mu w okresie zatrudnienia, z tytułu którego powstało prawo do emerytury lub renty.

W myśl art. 74 ust. 5 ustawy, ekwiwalent pieniężny, o którym mowa w art. 74 ust. 1, przyznaje i wypłaca w dwóch terminach wraz z wypłatą emerytury lub renty: w marcu - za okres od 1 stycznia do 30 czerwca i we wrześniu - za okres od 1 lipca do 31 grudnia każdego roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych z dotacji celowej z budżetu państwa.

W przypadku przyznania emerytury lub renty po terminie wypłaty ekwiwalentu pieniężnego, ekwiwalent należny od dnia przyznania emerytury lub renty do końca półrocznego okresu, o którym mowa w ust. 5, wypłaca się łącznie z pierwszą należnością z tytułu emerytury lub renty (ust.6)

Zgodnie z art. 74 ust. 10 i ust.11 powołanej ustawy, emeryci i renciści nabywają prawo do ekwiwalentu pieniężnego z dniem przyznania emerytury lub renty. Prawo do pobierania ekwiwalentu pieniężnego ustaje lub ulega zawieszeniu wraz z ustaniem prawa do emerytury lub renty. Prawo do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego przysługuje byłym pracownikom kolejowym pobierającym rentę lub emeryturę (lub członkom ich rodzin), którzy prawo do renty lub emerytury uzyskali na podstawie jednego z trzech wymienionych aktów prawnych:

- przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin,
- lub przepisów ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych,
- albo przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu

Ubezpieczeń Społecznych,

a ponadto w okresie zatrudnienia na kolei, a ściślej, w okresie, gdy byli jeszcze pracownikami kolejowymi (art. 42 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), mieli prawo do deputatu węglowego.

Sąd I instancji akcentował, że wszelkie deputaty (w tym węglowe) są świadczeniami ze stosunku pracy. Z racji swojej niepieniężnej postaci nie stanowią one wynagrodzenia za pracę w świetle art. 86 kp są bowiem zastępczą formą spełnienia – i to tylko częściowo – owego wynagrodzenia, dopuszczalną jedynie z mocy ustawowych przepisów prawa pracy lub układów zbiorowych pracy. Wynagrodzeniem za pracę w ścisłym słowa tego znaczeniu są natomiast ekwiwalenty pieniężne za nie (vide postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1986 r., sygn. III PZP 36/86). Deputaty w naturze i ich pieniężne równoważniki mogą być także dodatkowymi świadczeniami, przyznawanymi

uprawnionym z uwagi na samo pozostawanie w stosunku zatrudnieniu, nie zaś jako element wynagrodzenia za konkretnie wykonaną pracę. Zawsze jednak faktyczną podstawą roszczeń pracowników (byłych pracowników) do tego typu świadczeń jest trwający nadal (w odniesieniu do osób aktualnie zatrudnionych) lub istniejący w przeszłości (jak w przypadku emerytów i rencistów) stosunek pracy, a ich prawnej podstawy należy upatrywać w przepisach zamieszczonych w aktach wchodzących do katalogu źródeł prawa pracy w rozumieniu art. 9 § 1 kp, zwłaszcza w postanowieniach zakładowych i ponadzakładowych układów zbiorowych pracy, adresatem pretensji emerytów i rencistów o wypłatę wspomnianych deputatów i ich równoważników pieniężnych jest zasadniczo pracodawca (były pracodawca) uprawnionych (vide wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 kwietnia 2013 r., sygn. III AUa 1877/12).

Z treści przytoczonych przepisów wynika, że prawo do deputatu węglowego przysługuje byłym pracownikom kolejowym, którzy na podstawie właśnie tego zatrudnienia nabyli emeryturę lub rentę. Dla nabycia prawa do deputatu węglowego decydujące znaczenie ma ustalenie, czy wnioskodawcy przysługiwało prawo do deputatu węglowego w okresie zatrudnienia na kolei oraz czy nabycie prawa do emerytury nastąpiło w oparciu o zatrudnienie wykonywane na kolei.

Kluczowe znaczenie w rozpoznawanej sprawie miało po pierwsze ustalenie, czy przyznana odwołującej I. S. emerytura w oparciu o przepisy ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, została ustalona z tytułu zatrudnienia na kolei, a po drugie - czy w okresie tego zatrudnienia (na kolei) –przysługiwało jej prawo do deputatu węglowego.

Bezspornym w sprawie jest, że w okresie od 15 marca 1982 r. do 31 maja 2016 r., z wyłączeniem urlopu bezpłatnego od 27 czerwca 1989 r. do 30 czerwca 1989 r., odwołująca była zatrudniona na podstawie umowy o pracę, w pełnym wymiarze czasu pracy, w spółce (...) Sp. z o.o. (...) Zakładzie (...) w P., po reorganizacji w spółce (...) sp. z o.o. (...) Zakładzie (...) w P., następnie w spółce (...) sp. z o.o. Oddział (...) w P.. Do ustania stosunku pracy, tj. do 31 maja 2016 r. odwołująca pobierała deputat węglowy w formie ekwiwalentu pieniężnego. Ostatni deputat węglowy otrzymała w dniu 10 czerwca 2016 r. Powyższy okres zatrudnienia od 15 marca 1982 r. został uwzględniony przez organ rentowy jako okres zatrudnienia na kolei i był podstawą do przyznania odwołującej rekompensaty do kapitału początkowego z tytułu pracy w szczególnych warunkach, na podstawie decyzji z dnia 27 sierpnia 2021 r. o znaku (...) -2005. Skoro zatem nabycie przez odwołującą prawa do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nastąpiło w oparciu o zatrudnienie na kolei, w czasie którego była ona uprawniona do deputatu węglowego, to prawo do tego deputatu w świetle art. 74 ust 1 i 4 ustawy o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego (...) przysługuje jej również jako byłemu pracownikowi kolejowemu uprawnionemu do emerytury na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W ocenie Sądu I instancji decydującymi przesłankami nie jest sam fakt bycia byłym pracownikiem kolejowym i sam fakt przysługiwania prawa do deputatu w jakimś okresie zatrudnienia (na kolei), lecz przesłanka, że prawo do emerytury i renty powinno przysługiwać właśnie z tytułu zatrudnienia na kolei, a nie jakiegokolwiek zatrudnienia uprawniającego do świadczenia emerytalnego (wśród którego jest między innymi zatrudnienie na kolei) z ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Organ rentowy konsekwentnie w toku postępowania twierdził, że skoro w czerwcu 2016 r., tj. przed nabyciem przez odwołującą prawa do świadczenia przedemerytalnego wypłacono odwołującej deputat węglowy, to nie nabyła ona prawa do deputatu węglowego. Ze stanowiskiem tym zgodzić się nie można. Przede wszystkim wymóg taki nie wynika z przepisu art. 74 ust. 1 ustawy o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego (...). Gdyby zaś wolą ustawodawcy było ograniczenie przedmiotowego prawa jedynie do kategorii osób zatrudnionych na kolei bezpośrednio przed przejściem na emeryturę lub rentę, to dałby temu wyraz umieszczając stosowny zapis w art. 74 ustawy. Stylistyka przepisu skłania do wniosku, że ustawodawca położył nacisk na silny związek tego świadczenia ze stosunkiem pracy, gdyż nie użył określenia „emerytowi” lub „renciście”, tylko „byłemu pracownikowi kolejowemu”. Ekwiwalent za deputat węglowy jest niewątpliwie świadczeniem wywodzącym się ze stosunku pracy na kolei i ten aspekt oraz literalne brzmienie przepisu należy mieć na względzie w procesie wykładni i subsumcji.

Zdaniem Sądu, wobec przytoczonych wyżej przepisów, a zwłaszcza treści art. 74 ust. 4 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego (...), były pracownik kolejowy, starając się o prawo do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego, powinien wykazać, że przysługiwało mu prawo do deputatu węglowego przez okres zatrudnienia, z którego powstało jego prawo do emerytury. Norma prawna tego przepisu wyraźnie wymaga, by prawo do deputatu węglowego przysługiwało w okresie, z tytułu którego powstało prawo do emerytury lub renty. Nie może to być więc bliżej nieoznaczony okres, w każdym możliwym wymiarze, ale musi to być taki okres, który warunkuje powstanie prawa do ww. świadczeń. Prawo do deputatu węglowego musiało zatem przysługiwać przez taki okres, który wystarczał do nabycia prawa do emerytury (odwołująca pobiera emeryturę). Nie chodzi zatem z jednej strony, by odwołująca legitymowała się okresem zatrudnienia, z którego powstało prawo do emerytury i by w tym okresie, choćby przez miesiąc, pobierała deputat węglowy, ale by ten deputat pobierała przez taki okres, który był równoważny z okresem, z tytułu którego powstało prawo do emerytury. Innymi słowy, odwołująca musi wykazać, że pobierała deputat węglowy przez ściśle oznaczony, minimalny okres zatrudnienia, tj. taki, który uprawniał ją do świadczenia emerytalnego. Okres pobierania deputatu węglowego musi więc pokrywać się z okresem zatrudnienia, który wystarcza do nabycia emerytury. Równoważna musi być długość tych okresów (w wymiarze co najmniej minimalnym, czyli takim, jaki był wystarczający do nabycia prawa do emerytury, o jakiej mowa w art. 74 ust. 1 ustawy). W kontekście powyższego, w przedmiotowej sprawie, minimalny okres zatrudnienia odwołującej na kolei, uprawniający ją do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wynosił co najmniej 15 lat.

Taka interpretacja zapobiega, zdaniem Sądu, sytuacjom, w których prawo do ekwiwalentu przysługiwałoby pracownikom zatrudnionym na kolei, pobierającym deputat węglowy jedynie przez bardzo krótki czas np. miesiąc lub kilka miesięcy. Odmienna zaś interpretacja prowadziłaby – w uznaniu Sądu – do instrumentalizacji prawa, osłabiając w sposób nieuzasadniony wyjątkowy charakter prawa do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego. Nie można bowiem doprowadzać do sytuacji, gdy poprzez przyznanie dodatku do emerytury (a zatem do świadczenia długookresowego) premiuje się osoby, które pobierały deputat jedynie przez krótki czas zatrudnienia, z którego powstało prawo do emerytury. Innymi słowy okres pobierania deputatu węglowego powinien być równoważny okresowi, jaki był konieczny do nabycia prawa do emerytury (czyli w tym przypadku co najmniej 15 lat), bo tylko wówczas realizować się może ekwiwalentność przyznania takiego uprawnienia jako dodatku do świadczenia długoterminowego, jakim jest emerytura.

Reasumując, skoro deputat węglowy związany był ze stosunkiem pracy, a ekwiwalent z tytułu tego deputatu nawiązuje do pobierania deputatu w okresie zatrudnienia, to odpowiednio długi okres jego pobierania, bez względu na moment, w którym ustał stosunek pracy, uzasadniający jego wypłatę, może stanowić podstawę do przyznania prawa do ekwiwalentu pieniężnego. Istota tego świadczenia związana jest bowiem z faktem jego otrzymania, w związku ze ściśle określonym zatrudnieniem, a nie z momentem ustania zatrudnienia, zwłaszcza w odniesieniu do daty nabycia prawa do emerytury.

Poza sporem w niniejszej sprawie było to, że odwołująca w okresie od 15 marca 1982 r. do 31 maja 2016 r., była pracownikiem zatrudnionym na kolei, a okres jej pracy od 15 marca 1982 r. został uwzględniony jako okres zatrudnienia na kolei i był podstawą do przyznania rekompensaty do kapitału początkowego z tytułu pracy w szczególnych warunkach. Organ rentowy nie kwestionował bowiem okresu zatrudnienia odwołującej w jednostkach organizacyjnych (...) oraz tego, że do rozwiązania umowy o pracę, tj. do 31 maja 2016 r. odwołująca pobierała deputat węglowy. Niewątpliwie jest także w niniejszej sprawie to, iż odwołująca od 1 sierpnia 2021 r. pobiera emeryturę przyznaną na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, przy czym zarówno przy ustalaniu prawa do tego świadczenia jak i przy ustalaniu jego wysokości, uwzględnione zostało zatrudnienie w szczególnych warunkach/szczególnym charakterze w spółce (...) sp. z o.o. (w wymiarze ponad 15 lat).

Podsumowując - jeśli „były pracownik kolejowy” nabył prawo do emerytury na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z FUS i podstawa wymiaru świadczenia emerytalnego ustalona została wyłącznie z okresów zatrudnienia na kolei, w czasie których ubezpieczony pobierał deputat węglowy, to jest on byłym pracownikiem kolejowym uprawnionym do ekwiwalentu pieniężnego za ten deputat w rozumieniu art. 74 ust. 1 ustawy o komercjalizacji,

niezależnie od tego, że przez kilka lat przed nabyciem prawa do emerytury pracował na kolei i nie otrzymywał deputatu węglowego. Tym samym, wobec szczególnego charakteru ekwiwalentu pieniężnego z tytułu deputatu węglowego, nie ma podstaw prawnych do ograniczenia wypłaty powyższego świadczenia, jeżeli zgodnie z art. 74 ust. 10 ustawy komercjalizacyjnej wnioskodawczyni nabyła do niego prawo z dniem przyznania emerytury, jako dniem ziszczenia się wszystkich przesłanek określonych w ustawie.

Mając na uwadze powyższe Sąd, na podstawie art. 477¹⁴ §2 kpc zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał odwołującej prawo do ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy od 1 sierpnia 2021 r., tj. od daty nabycia prawa do emerytury.

Apelację od powołanego orzeczenia wywiódł pozwany organ rentowy, domagając się zmiany zaskarżonego wyroku i oddalenia odwołania.

Zarzut apelacji objął naruszenie prawa materialnego to jest art.74 ust.4 i 1 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego (...) (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz.14), a w konsekwencji przyjęcie, że odwołująca ma prawo do deputatu węglowego.

W uzasadnieniu wniesionego środka zaskarżenia apelujący wywodził, że odwołująca ostatni deputat węglowy otrzymała w czerwcu 2016 r., przed nabyciem prawa do świadczenia przedemerytalnego. Równocześnie zatrudniła się w Spółce (...), gdzie pracowała od dnia 1.06.2017 r. do 27.08.2012 r. i w tym zakładzie nie był jej wypłacany deputat węglowy.

Ponadto – podstawą przyznania I. S. prawa do emerytury od dnia 1 sierpnia 2012 r. nie było zatrudnienie na kolei, ponieważ prawo do świadczenia przyznane zostało na podstawie art.24 ustawy emerytalnej, zaś do ustalenia jego wysokości staż pracy nie jest brany pod uwagę, ponieważ zgodnie z art.25 i art.26 ustawy emerytalnej podstawę obliczenia emerytury stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne oraz kwotę zwaloryzowanego kapitału początkowego.

W złożonej odpowiedzi na apelację I. S. wniosła o jej oddalenie

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja wniesiona przez organ rentowy okazała zasadna.

Na wstępie przypomnieć należy, że zgodnie z art. 74 ust. 1 ustawy o komercjalizacji PKP byłemu pracownikowi kolejowemu pobierającemu emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy, przyznana na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin lub przepisów ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 1983 r. poz. 144, z późn. zm.) albo przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2020 r. poz. 53, 252, 568, 1222 i 1578), a także członkom rodziny tego pracownika pobierającym po nim rentę rodzinną przyznaną na podstawie wymienionych przepisów, przysługuje prawo do deputatu węglowego w ilości 1800 kg węgla kamiennego rocznie, w formie ekwiwalentu pieniężnego. W myśl natomiast ust. 4 wyżej powołanego artykułu prawo do deputatu węglowego nie przysługuje jednak emerytowi lub renciście, jeżeli nie przysługiwało mu w okresie zatrudnienia, z tytułu którego powstało prawo do emerytury lub renty.

Zatem kluczowe znaczenie w niniejszej sprawie miało ustalenie, czy przyznana odwołującej emerytura w oparciu o przepisy ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, została ustalona z tytułu zatrudnienia na kolei.

W ocenie Sądu Apelacyjnego poza przesłankami bycia byłym pracownikiem kolejowych, przysługiwania prawa do deputatu w okresie zatrudnienia (na kolei), istotna jest przesłanka, że prawo do emerytury i renty powinno przysługiwać z tytułu zatrudnienia na kolei.

Artykuł 74 ust. 1 ustawy o komercjalizacji wymienia akty prawne na podstawie których przyznanie świadczenia uprawnia do ekwiwalentu. Są to przepisy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin, przepisy ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 1983 r. poz. 144, ze zm.) oraz przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2016 r. poz. 887 ze zm.).

Mając zatem powyższe na uwadze zatrudnienie na kolei powinno być przesłanką przyznania emerytury w tym znaczeniu, że emerytura została przyznana byłemu pracownikowi kolejowemu właśnie z tytułu zatrudnienia na kolei.

W tym miejscu zwrócić uwagę należy na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2022r. sygn. III UZP 7/22 w której Sąd Najwyższy odpowiedział na pytanie prawne Sądu Apelacyjnego w Gdańsku (w sprawie o sygn. III AUa 53/22): „Czy pobieranie emerytury z art. 24 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t. Dz. U. z 2021 r. poz. 29) wyłącza możliwość nabycia przez byłego pracownika kolejowego prawa do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego, o którym mowa w art. 74 ustawy z 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego (...) (j.t. z 2021 r. poz. 146) z uwagi na okoliczność, że przesłanką ustalenia prawa do tej emerytury jest wyłącznie osiągnięcie przez ubezpieczonego wieku emerytalnego?”

W ww. uchwale Sąd Najwyższy stwierdził, że pobieranie emerytury z art. 24 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t. Dz. U. z 2021 r. poz. 29) wyłącza możliwość nabycia przez byłego pracownika kolejowego prawa do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego, o którym mowa w art. 74 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji, i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego (...) (j.t. z 2021 r., poz. 146), gdyż emerytura z art. 24 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie jest emeryturą „powstałą” z tytułu jakiegokolwiek zatrudnienia (w tym dającego prawo do deputatu węglowego), ale przysługującą w związku z osiągnięciem określonego wieku emerytalnego.

W uchwale Sąd Najwyższy wskazał, że biorąc pod uwagę treść art. 74 ust. 1 i ust. 4 ustawy o komercjalizacji, należy zauważyć, że ustęp 4 ogólnie odnosi się do „zatrudnienia z tytułu którego powstało prawo do emerytury lub renty”, mimo że na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych używa się bardziej precyzyjnej terminologii, odnoszącej się do tzw. emerytury kolejowej. Przepis art. 41 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wyróżnia bowiem okresy „pracy na kolei i pracy równorzędnej z pracą na kolei oraz okresy zaliczane do pracy na kolei”, które ustawa precyzuje w kolejnych przepisach (art. 42-45). Wprawdzie w przepisach tych używa się określenia „zatrudnienie na kolei”, a zatem przyjęta aparatúra pojęciowa jest chwiejna, niemniej wspomniane przepisy wyraźnie odnoszą się do pracy lub zatrudnienia na kolei. W tym kontekście można by uznać, że rezygnując z tego sformułowania w przepisie art. 74 ust. 4 ustawy o komercjalizacji ustawodawca chciał uwzględnić także ewentualne inne okresy zatrudnienia, „z którego powstało prawo do emerytury i renty” danego ubezpieczonego, ale zarazem tylko takiego zatrudnienia, które wiąże się z prawem do deputatu węglowego. Trzeba w tym miejscu stwierdzić, że wykładnia gramatyczna przywołanych przepisów nie prowadzi do jednoznacznych wyników. Uzasadnione jest zatem odwołanie się uzupełniająco do pozajęzykowych metod wykładni art. 74 ust. 4 ustawy o komercjalizacji, w szczególności odwołanie się do przeznaczenia (funkcji) tego przepisu (por. w świetle założeń szkoły derywacyjnej prawa - M. Zieliński, Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki, Warszawa 2008, s. 349-350 oraz tegoż Autora, Wyznaczniki reguł wykładni prawa, RPEiS nr 3-4/1998, s. 14) i (por. w świetle założeń teorii klasyfikacyjnej prawa: L. Morawski, Zasady wykładni prawa, Toruń 2006, s. 52-54 i s. 75). W tym kontekście należy dostrzec, że jakkolwiek uzasadnienia do projektów ustaw są bardzo lakoniczne i nie pozwalają na jednoznaczne ustalenie intencji ustawodawcy, to jednak należy mieć na uwadze przeznaczenie ustawy o komercjalizacji, wyrażone już w jej tytule oraz poszczególnych postanowieniach. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na rozdział 8 ustawy pt. „Restrukturyzacja zatrudnienia”. Z uzasadnienia projektów wynika, że celem ustawodawcy była racjonalizacja zatrudnienia, w tym zwłaszcza zlikwidowanie problemu zatrudnienia nadmiernego, przy wprowadzeniu szeregu osłon socjalnych (por. druk sejmowy III. 674, s. 23 oraz druk sejmowy (...), s. 47). Można przy tym uznać, mając na uwadze także inne działania ustawodawcy dotyczące szeroko rozumianego zatrudnienia w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, że elementem racjonalizacji zatrudnienia jest rezygnacja lub

(i) ograniczenie przywilejów wynikających z wykonywania takiej pracy, także odnośnie do pracy na kolei. Pozytywnie oceniając zgodność wprowadzanych ustawą o emeryturach i rentach z FUS nowych regulacji dotyczących emerytur kolejowych, w tym przesłanek adresowanych do tzw. młodszych ubezpieczonych (art. 50), z art. 2 Konstytucji RP, Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 22 czerwca 1999 r. (K 5/99) zauważył, że jednym z celów ustawodawcy jest stopniowa likwidacja istniejących odrębności w systemie emerytalno-rentowym i ujednoczenie wieku emerytalnego, a ograniczenie możliwości skorzystania przez pracowników kolejowych urodzonych po 31 grudnia 1948 r. z emerytury w niższym wieku znajduje uzasadnienie w podstawowych celach i założeniach reformy systemu emerytalnego (por. H. Kuryło [w:] G. Gudowska, K. Ślebzak (red.), Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Komentarz, Warszawa 2013, s. 382). W tym kontekście zauważyć należy także, że tylko dla niektórych pracowników zatrudnionych na kolei przewidziano od dnia 1 stycznia 2009 r. emerytury pomostowe (por. art. 9 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1924 ze zm. I pkt 5-7 załącznika nr 2 do tej ustawy).

Sąd Najwyższy wskazał, że ponadto można dostrzec, iż przepis art. 74 ust. 4 ustawy o komercjalizacji nie wymaga *expressis verbis*, aby przyznana emerytura była pochodną „wyłącznie” zatrudnienia na kolei oraz aby praca na kolei była wykonywana bezpośrednio przed przyznaniem prawa do świadczenia. Argumentacja funkcjonalna, odnosząca się w istocie przede wszystkim do historii deputatu węglowego jako specyficznego dodatku (nieoskładkowego) i restrukturyzacji przedsiębiorstwa państwowego (...) oraz argumentacja systemowa (odnosząca się do ewolucji wcześniejszych emerytur „kolejowych”) mogą nie być wystarczające, aby podważyć literalne brzmienie przepisu. W tym kontekście trzeba zwrócić uwagę na problem znaczenia prawnego zawartego w art. 74 ust. 4 ustawy o komercjalizacji sformułowania o „powstawaniu” emerytury „z zatrudnienia”. Odnośnie do emerytury z art. 24 ustawy emerytalnej trzeba wskazać, że nie „powstaje” ona z tytułu (ustania) zatrudnienia. Wprawdzie ustalenie jej wysokości odbywa się w oparciu o opłacone składki, w tym oczywiście także z art. 40 - nie jest powiązane z zatrudnieniem (także na kolei) w ten sposób, że „powstaje z jego tytułu”. Kwestią, która wymaga w tym kontekście przybliżenia jest problematyka treści ryzyka emerytalnego, przed skutkami ziszczenia się którego, chroni emerytura z art. 24 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Określenie ryzyka emerytalnego jest zadaniem trudnym i budzi kontrowersje. W wypowiedziach literatury zamiennie mówi się o ryzykach: starości, osiągnięcia wieku emerytalnego, zejścia z rynku pracy (prawo do zaprzestania pracy po osiągnięciu określonego wieku), ale także o „prawie do emerytury jako swoistym uprawnieniu z racji wieloletniej pracy”, a więc ryzyku „długotrwałego zatrudnienia”. Dodatkową trudnością jest okoliczność, że - niezależnie od przyjętego ryzyka - zasadniczym wskaźnikiem, używanym do ustalenia jego ziszczenia się, pozostaje wiek uprawnionego. Łatwo zatem o błędne stwierdzenie, że przesłanką nabycia prawa do świadczenia na starość jest wyłącznie osiągnięcie określonego wieku. Tak jednak nie jest, gdyż wiek jest tylko najprostszym, ale i mało precyzyjnym, bo ryczałtowo zrównującym wszystkich uprawnionych, niezależnie od ich faktycznej kondycji - instrumentem stwierdzenia zajścia ryzyka „starości” (szerzej na ten temat por. D. E. L., O zabezpieczeniu na starość i ryzyku „starości” - raz jeszcze, Praca i Zabezpieczenie (...) nr (...), tegoż: Adekwatność systemu emerytalnego a ryzyko emerytalne - przyczynek do dyskusji, (...). Teoria i praktyka nr (...)). W kontekście omawianego zagadnienia wystarczy przywołanie uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 13 listopada 2012 r. w sprawie K 2/12, w którym Trybunał uznał, że treścią ryzyka emerytalnego z art. 24 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest „prawo do zaprzestania pracy po osiągnięciu wieku emerytalnego, a wyrazem zajścia tego ryzyka jest rozwiązanie stosunku (stosunków) pracy przez ubezpieczonego z pracodawcą (pracodawcami), na rzecz którego (których) wykonywał pracę bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury”. Oznacza to, że emerytura z art. 24 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie jest emeryturą „powstałą” z tytułu jakiegokolwiek zatrudnienia (w tym także na kolei), ale przysługującą ubezpieczonemu w związku z osiągnięciem określonego wieku. O emeryturze, która „powstaje z tytułu zatrudnienia” można natomiast mówić w odniesieniu do świadczenia zabezpieczającego ryzyko „długotrwałego zatrudnienia pozwalającego na zejście z rynku pracy” a świadczenie emerytalne jest w takiej sytuacji świadczeniem „wypracowanym” odpowiednio długim stażem pracy (por. D. E. L., Adekwatność...s. 105). Taką emeryturą jest np. emerytura kolejowa z art. 40 ustawy emerytalnej.

W ww. uchwale Sąd Najwyższy podkreślił, że w konsekwencji powyższych rozważań można uznać, że uzasadniona jest taka wykładnia art. 74 ust. 4 ustawy o komercjalizacji, zgodnie z którą prawo do deputatu węglowego przysługuje emerytowi tylko wówczas, gdy jego prawo do emerytury powstało z takiego tytułu zatrudnienia, w którym

przysługiwało mu prawo do takiego deputatu. W omawianym zakresie chodzi o zatrudnienie na kolei rozumiane jako podstawa nabycia prawa do emerytury kolejowej, a zatem obejmujące pracę na kolei, pracę równorzędną z pracą na kolei oraz okresy zaliczane do pracy na kolei w odpowiednim wymiarze (por. art. 40 ustawy emerytalnej). To zaś prowadzi do wniosku, że pobieranie emerytury z art. 24 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wyłącza możliwość nabycia przez byłego pracownika kolejowego prawa do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego, o którym mowa w art. 74 ustawy o komercjalizacji.

Konkludując Sąd Najwyższy stwierdził, że z brzmienia art. 74 ust. 4 ustawy o komercjalizacji wynika, że prawo do deputatu węglowego przysługuje wyłącznie emerytowi tylko wówczas, gdy jego prawo do emerytury powstało z takiego tytułu zatrudnienia, w którym przysługiwało mu prawo do takiego deputatu. Zatem, warunkiem koniecznym dla nabycia prawa do deputatu węglowego jako szczególnego przywileju branżowego jest posiadanie prawa do emerytury powstałej z tytułu zatrudnienia na kolei, obejmującego pracę na kolei, pracę równorzędną z pracą na kolei oraz okresy zaliczane do pracy na kolei w odpowiednim wymiarze (por. art. 40 ustawy emerytalnej), a zatem prawa do emerytury kolejowej.

Dlatego też, pobieranie emerytury z art. 24 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wyłącza możliwość nabycia przez byłego pracownika kolejowego prawa do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego, o którym mowa w art. 74 ustawy o komercjalizacji, gdyż emerytura z art. 24 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie jest emeryturą „powstałą” z tytułu jakiegokolwiek zatrudnienia (w tym także dającego prawo do deputatu węglowego), ale przysługującą w związku z osiągnięciem określonego wieku emerytalnego. Nawet odpowiednio długi staż „kolejowy” nie ma znaczenia w sytuacji, gdy jest podstawą ustalenia wysokości emerytury z art. 24 ustawy emerytalnej, a nie podstawą „powstania” emerytury „kolejowej”.

Sąd Apelacyjny w całości podziela stanowisko (w tym wykładnię jak należy rozumieć przyznanie deputatu węglowego) Sądu Najwyższego zaprezentowane w cytowanej wyżej uchwale.

Mając na uwadze powyższe, zatrudnienie na kolei powinno być przesłanką przyznania emerytury w tym znaczeniu, że emerytura została przyznana byłemu pracownikowi kolejowemu właśnie z tytułu zatrudnienia na kolei. W niniejszej sprawie taka przesłanka nie miała miejsca, bowiem podstawią prawną do emerytury odwołującej nie było zatrudnienie na kolei. Sąd Apelacyjny zwraca uwagę, że organ rentowy przyznał odwołującej emeryturę kapitałową na podstawie art. 24 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Do ustalenia wysokości takiej emerytury staż pracy nie jest brany pod uwagę, bowiem stosownie z treści art. 25 i art. 26 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, podstawę obliczenia emerytury stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne oraz kwota zwaloryzowanego kapitału początkowego.

Reasumując skoro brak jest związku prawnego między specyfiką zatrudnienia na kolei, a uzyskaniem emerytury, to należy wywieść, że ubezpieczona nie uzyskała emerytury, której tytułem jest zatrudnienie na kolei. Z tego względu brak było podstaw do przyznania ekwiwalentu pieniężnego.

Sąd Apelacyjny podkreśla, że zarzuty podniesione przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P. w apelacji uznał za zasadne. W tym stanie rzeczy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 1 i oddalił odwołanie.

Marta Sawińska